



ספרות עברית וכללית

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון: דרמה	–	40 נקודות
פרק שני: שירה	–	60 נקודות
סך הכול	–	100 נקודות

שני הפרקים בבחינה הם **חובה**.

בפרק **הראשון** (דרמה) יש לענות על שאלה **אחת** (40 נקודות).

בפרק **השני** (שירה) יש לענות על **שתי** שאלות ($60=30 \times 2$ נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם לענות עליה.

(2) יש לשים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – דרמה (40 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–6.

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

1. רדיפת האמת, רדיפת הצדק, אהבה, הזדהות, קנאה, שנאה ונקמה הן מניעים העומדים במרכז העלילה של טרגדיות רבות. איזה (או אילו) מן המניעים האלה עומד (או עומדים) במרכז העלילה של טרגדיה שלמדתם? הסבירו והדגו את דבריכם על פי שתי סצנות מן הטרגדיה.

2. תארו את הטעות הגורלית בטרגדיה שלמדתם.

ציינו את השלב בטרגדיה שבו התרחשה הטעות, את המניעים או הסיבות לגרימת הטעות, ואת תוצאותיה. הדגו את דבריכם.

3. תארו את סיום העלילה של טרגדיה שלמדתם, והסבירו את תרומתו של סיום זה לבניית משמעות הטרגדיה.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

4. במחזות רבים יש מאבק בין דמויות.

תארו מאבק מרכזי במחזה שלמדתם. הסבירו והדגו אם הסיבות למאבק זה הן אישיות או אידאולוגיות-עקרוניות או שמא שילוב של כל הסיבות האלה.

5. במחזות מודרניים רבים מתוארת חוויה של ניכור, זרות או השפלה.

תארו חוויה כזו במחזה המודרני שלמדתם, והסבירו כיצד היא באה לידי ביטוי בשתי סצנות מן המחזה.

6. בחרו מן המחזה שלמדתם שני פרטים שיש להם משמעות סמלית.

הסבירו את המשמעות הסמלית של כל אחד מן הפרטים שבחרתם, ואת תרומתם לבניית משמעות המחזה.

פרק שני – שירה (60 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 7–23 (לכל שאלה – 30 נקודות)

קובץ ב

7. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים פנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלה / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

הסבירו את התרומה של השאלות והדימויים בשיר לעיצוב עמדתו של הדובר.
הדגימו את דבריכם.

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

זמן הנערות חלף / טדרוס אבולעאפיה

זמן הנערות חלף והלך - / ולעבד אל אני צועק ונמלה
ושב כל בטחוני על אדני / והוטל כל יהבי בו והשלה.
ובמה, בן אנוש, יגאה לבבך / בממלכה שפלה שבחדלך?
הלא כל היצור עפר ואפר - / ואיך תגאה עלי עפר במשלה?
וממשלת זמן אמצא, ואתאב / מצא מסלול לעולם בא ומהלך.
ואמרת ללך, כי רם לבבו / למען בזמן משל ומלך:
"אני אמלה בעולם הנפשות - / ועל עולם מלכלך לך מלך-לך!"

תארו את ההבדלים בין דמות הדובר ובין דמות ה"לך" בשיר, והסבירו את התרומה של הבדלים אלה לבניית משמעות השיר.

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,
והיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קר־תפלותי הנדחות.

ובעת רחמים, בין־השמשות,
שחי ואגל לך סוד יסורי:
אומרים, יש בעולם נעורים –
היכן נעורי?

ועוד רז אחד לך אתנודה:
נפשי נשרפה בלהבה;
אומרים, אהבה יש בעולם –
מה־זאת אהבה?

הכוכבים רמו אותי,
היה חלום – אך גם הוא עבר;
עתה אין לי כלום בעולם –
אין לי דבר.

הכניסיני תחת כנפך,
והיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קר־תפלותי הנדחות.

"הכניסיני תחת כנפך" הוא שיר וידוי נוקב על החיים שהתרוקנו מכל תוכן ובמיוחד מן הסיכוי לאהבה"

(אבנר הולצמן, מולדת במילים: תחנות בספרות העברית, 2024, עמ' 206).

הסבירו והדגימו קביעה זו.

10. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

היא יושבה לחלון / חיים נחמן ביאליק

היא יושבה לחלון	בְּעֶרְב כִּי־אֶצֶא
וְשׁוֹרְקָה שְׁעָרָה,	אֶל מְשֻׁעוֹל הַקָּמָה -
בְּעֵינֵיכֶם הִיא פְּרוּצָה	וְרַחֲלָה אֵין עָמִי -
וּבְעֵינֵי הִיא בָּרָה.	אֵין עָמִי הַנִּשְׁמָה.

מֶר לִי מֶר, לְבִי	מֶר לִי מֶר, לְבִי
הַיּוֹם עָלִי רָע,	הַיּוֹם עָלִי רָע,
אִם רַחֲלָה אֵינָנָה -	אִם רַחֲלָה אֵינָנָה -
אֲנִי אָנָּה בָּא?	אֲנִי אָנָּה בָּא?

פֶּה יֵשׁ לְבָרִיּוֹת	שִׁבְלִים, גִּבְעוֹלִים,
וְהוֹלְכוֹת הֵן רְכִיל,	לְרַחֲלָה שָׂאוּ שְׁלוֹמִי
אֶךְ רַחֲלָה לִי הִיא	וַעֲנוּ בִי: אִם תֵּאָחֵר -
וְאֲנֹכִי לְרַחֵל.	וּמִתִּי בְּמִקְוָמִי.

מֶר לִי מֶר, לְבִי	מֶר לִי מֶר, לְבִי
הַיּוֹם עָלִי רָע,	הַיּוֹם עָלִי רָע,
אִם רַחֲלָה אֵינָנָה -	אִם רַחֲלָה אֵינָנָה -
אֲנִי אָנָּה בָּא?	אֲנִי אָנָּה בָּא?

בתחילת השיר הדובר פונה אל הקברה, ובסוף השיר הוא פונה אל הטבע.
הסבירו מהי המטרה של הדובר בכל אחת מן הפניות, ומה אפשר ללמוד מכך על היחס שלו כלפי רחלה.

11. קראו את השיר, וענו השאלה שאחריו.

עוד חוזר הנגון / נתן אלתרמן

עוד חוזר הנגון שְׁנַחֲתָ לְשׁוֹא
וְהִדְרָךְ עוֹדָנָה נִפְקַחַת לְאַרְךְ
וְעֵנָן בְּשָׁמָיו וְאֵילָן בְּגִשְׁמָיו
מִצָּפִים עוֹד לָךְ, עוֹבֵר אֶרֶח.

וְהָרוּחַ תִּקּוּם וּבְטִיסַת נִדְנִדוֹת
יַעֲבְרוּ הַבְּרָקִים מֵעֲלֶיךָ
וְכַבְשָׁה וְאַיִלַת תְּהִיֶּינָה עֲדוֹת
שְׁלֹטָפָה אוֹתָן וְהוֹסַפְתָּ לְלַכֵּת

- - שְׂיִדֶּיךָ רִיקוֹת וְעִירְךָ רְחוֹקָה
וְלֹא פֶעַם סִגְדָתָ אִפְּיָם
לְחֹרֶשֶׁה יִרְקָה וְאִשָּׁה בְּצַחוֹקָה
וְצִמְרַת גְּשׁוּמַת עִפְעָפִים.

הסבירו כיצד תיאור מערכת היחסים בין ההלך ובין העולם מסייע בעיצוב הרעיונות המרכזיים בשיר.
הדגימו את דבריכם.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

לְהַשְׁאִיר / שלמה טנאי

לא לומר אֶת הַכֹּל;
גַּם הָעֵץ אוֹמֵר רַק גָּזַע וְעָלִים
וּמִשְׁאִיר שְׂרָשִׁים בְּאַפְלָה.

לא לַעֲבֹר כָּל הַגְּבוּלוֹת;
גַּם אֱלֹהִים מְסַפֵּר רַק שְׁמֵשׁ,
יָרֵחַ וְכוֹכָבִים
וּמִשְׁאִיר יְקוּמִים
מַעֲבֵר לְמִכְאוּבֵי הַדַּעַת.

לא לְפָרֵשׁ אֶת הָאָדָם עַד תֵּם.

על פי הדובר בשיר, מהי דרך החיים הראויה?

הסבירו והדגִּימוּ שתיים מדרכי העיצוב בשיר המסייעות בתיאור דרך חיים זו.

13. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

איתקה / קונסטנדינוס קוואפיס

תרגום מיוונית: יורם ברונובסקי

בית 1	כִּי תֵצֵא בַדֶּרֶךְ אֶל אֵיתָקָה שָׁאֵל כִּי תֵאָרֶךְ דֶּרֶךְ מָאֵד מְלֵאָה בְּהַרְפֹּתִקוֹת, מְלֵאָה בַדַּעַת. אֵל תִּירָא אֶת הַלִּסְטֵרִיגוֹנִים וְאֶת הַקִּיקְלוֹפִים אֵל תִּירָא אֶת פּוֹסִידוֹן הַמְשִׁתּוֹלֵל. לְעוֹלָם לֹא תִמָּצֵא עַל דֶּרֶךְ כָּל עוֹד מִחֲשׁוֹבוֹתֶיךָ נִשְׁאוֹת, וְרָגַשׁ מְעֵלָה מִפְעִים אֶת נִפְשְׁךָ וְאֶת גּוֹפְךָ מְנַהֵג. לֹא תִתְקַל בַּלִּסְטֵרִיגוֹנִים וּבַקִּיקְלוֹפִים וְלֹא בַפּוֹסִידוֹן הַזֶּעֶם, אֲלֵא אִם כֵּן תַּעֲמִידִם לְפָנֶיךָ נִפְשְׁךָ.	בית 3	וְכָל הַזְמַן חָשַׁב עַל אֵיתָקָה כִּי יַעוֹדֶךָ הוּא לְהַגִּיעַ שְׁמָה. אֶךְ אֵל לֹךְ לְהַחִישׁ אֶת מִסְעָדְךָ מוֹטֵב שְׂיִמְשֹׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת. שְׁתַּגִּיעַ אֶל הָאִי שְׁלֹךְ זָמַן עֲשִׂיר בְּכָל מָה שְׂרַכְשֶׁת בַּדֶּרֶךְ. אֵל תִּצְפֶּה שְׁאֵיתָקָה תַּעֲנִיק לְךָ עֶשֶׂר.
בית 2	שָׁאֵל כִּי תֵאָרֶךְ דֶּרֶךְ מָאֵד. כִּי בְּבָקָרִים רַבִּים שֶׁל קִיץ תִּכְנֹס בַּחֲדוֹה, בְּפִלִּיאָה רַבָּה כָּל כֶּף אֶל נְמָלִים שֶׁלֹּא רְאִיתָ מֵעוֹלָם. בְּתַחֲנוֹת מִסְחָר פִּינִיקִיּוֹת תַּעֲגֹן תִּקְנֶה סְחוֹרוֹת מְשֻׁבָּחוֹת לְרַב, פְּנִינִים וְאַלְמָגִים, עֲנָבֵר וְהַבְּנָה, וּמִינִים שׁוֹנִים שֶׁל בְּשָׂמִים טוֹבִים כָּכָל שׁוּרֵק תִּמָּצֵא בְּשָׂמִים טוֹבִים. עֲלֶיךָ לְבַקֵּר בְּהַרְבֵּה עָרֵי מְצֻרִים לְלֵמֵד, לְלַמֵּד מֵאֵלָה הַיּוֹדְעִים.	בית 4	אֵיתָקָה הַעֲנִיקָה לְךָ מִסַּע יָפָה אֲלֵמָלָה הִיא לֹא הֵייתָ כָּלֵל יוֹצֵא לְדֶרֶךְ. יֹתֵר מְזֵה הִיא לֹא תוֹכֵל לָתֵת.
בית 5	וְהִיָּה כִּי תִמָּצְאָנָה עֲנִיָּה - לֹא רְמֵתָה אוֹתָךְ אֵיתָקָה. וְכֹאשֶׁר תִּשׁוּב, וְאֶתָּה חָכָם, רַב־נִסְיוֹן. תוֹכֵל אֲזִי לְהַבִּין מִה הֵן אֵיתָקוֹת אֵלָה.		

פרשו את הבית השלישי בשיר, והסבירו את תרומתו לבניית משמעות השיר.

14. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

חצי האי / שיימוס היני

תרגמו מאנגלית: ליאור שטרנברג ואריאל זינדר

כְּשֶׁאֵין לָךְ עוֹד מָה לְהַגִּיד, פְּשוּט סֵעַ
סָבִיב חֲצִי הָאֵי בְּמִשְׁךְ יוֹם שָׁלֵם.
הַשָּׁמַיִם גְּבוּהִים כָּמוֹ מַעַל מְסֻלּוֹל הַמְּרָאָה,
הָאֶרֶץ בְּלֹתִי מְסֻמָּנָה, כִּךְ שֶׁלֹּא תִגִּיעַ לְעוֹלָם

אֲלֹא רַק תַּעֲבֹר, תְּמִיד חוֹמֶק מִמַּפְלָת.
בְּשַׁעַת הָעֶרְבִים, אֶפְקִים גּוֹמְעִים לְתוֹכָם יָם וּגְבָעוֹת,
שׁוּדָה חָרוּשׁ בּוֹלֵעַ אֶת הַבְּקָתָה הַמְּסֻיָּדָה
וְאַתָּה שׁוֹב בְּחֻשְׁכָּה. עֲכָשׁוּ הַזָּכֵר בְּמִרְאוֹת

רְצוּעַת הַחוּף הַמְּבִהִיקָה וצִלְלִית גִּזַּע כְּרוֹת,
הַסֵּלַע שֶׁקָּרַע לַגְּזָרִים אֶת הַגְּלִים,
צִפְרִים מְתַנַּדְדוֹת עַל רִגְלֵיהֶן בְּחֻשִּׁיבוֹת,
אֵיִם מְסִיעִים עֲצָמָם אֶל תוֹךְ עֶרְפְּלִים

וְסֵעַ בְּחֻזְרָה הַבִּיתָה, כְּשֶׁעֲדִין אֵין לָךְ מָה לְהַגִּיד
אֲךָ יֵשׁ לָךְ מִפְתָּח לְהִבְנֵת הַנוֹפִים כָּלָם:
דְּבָרִים הַמְּסֻיָּדִים עַל צוּרָתָם הָאֲמִתִּית,
מִים וְקֶרֶקַע בְּשִׁיאָם.

בשיר זה הטבע משקף את חיי האדם.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

קובץ ז

15. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בְּכָל לְבִי אֶמֶת / יהודה הלוי

בְּכָל לְבִי, אֶמֶת, וּבְכָל מֵאֲדִי / אֶהְבֵּתִיךָ, וּבְגִלּוּי וְסוּדִי.
שְׁמֶךָ נִגְדִי – וְאִיךָ אֵלֶיךָ לְבַדִּי? / וְהוּא דוּדִי – וְאִיךָ אֲשֵׁב יְחִידִי?
וְהוּא גִרִי – וְאִיךָ יְדַעַךְ מְאוּרִי? / וְאִיךָ אֶצְעֵן? – וְהוּא מְשַׁעֵן בְּיָדִי!
הַקְלוּנִי מִתִּים, לֹא יָדְעוּ כִי / קְלוּנִי עַל כְּבוֹד שְׁמֶךָ כְּבוֹדִי.
מְקוֹר חַי – אֲבָרְכֶךָ בְּחַיִּי, / וְזִמְרָתִי – אֲזַמְרֶךָ בְּעוֹדִי!

בחרו בשלושה מן הכינויים של האל בשיר, והסבירו כיצד כינויים אלה מעצבים את היחס של הדובר כלפי האל.

16. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שְׁחִי לָאֵל / שלמה אבן גבירול

שְׁחִי לָאֵל, יְחִידָה הַחֲכָמָה, / וְרוֹצִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאֵימָה.
לְעוֹלָמָךְ פָּנִי לִילֶיךָ וַיּוֹמַךְ, / וְלָמָּה תִרְדָּפִי הֶבֶל וְלָמָּה?
מְשׁוּלָה אַתְּ בְּחִיּוֹתֶיךָ לָאֵל חִי, / אֲשֶׁר נִעְלָם כְּמוֹ אֶת נִעְלָמָה.
הֲלֹא אִם יוֹצֵרְךָ טְהוֹר וְנָקִי – / דְּעִי כִי כֵן טְהוֹרָה אַתְּ וְתִמָּה.
חֲסִין יֵשׁא שְׁחָקִים עַל זְרוּעוֹ – / כְּמוֹ תִשָּׂאִי גּוֹיָה נֶאֱלָמָה.
זְמִירוֹת קִדְמִי, נִפְשִׁי, לְצוּרְךָ / אֲשֶׁר לֹא שֵׁם דְּמוּתְךָ בְּאֶדְמָה.
קִרְבִּי, בְּרָכּוֹ תְּמִיד לְצוּרְכֶם / אֲשֶׁר לְשִׁמוֹ תִּהְלֵל כָּל נִשְׁמָה!

בשיר זה המשורר מדמה את הנשמה לאלוהים.

תארו דמיון זה, והסבירו כיצד הוא תורם לעיצוב השקפת עולמו של הדובר בשיר.

17. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

- | | |
|---|--|
| <p>בית 4 וכשפלה לבדי לחלון, לאור,
וכשצירלי המקום מתחת לכנפה –
כבשה ראשה בכתפי, ודמעתה על־דף
גמירתי נטפה.</p> | <p>בית 1 כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את־בקר חיייהם הרנינה;
ואני, גוזל רך, נשתפחתי מלב
תחת כנפי השכינה.</p> |
| <p>בית 5 חרש בכתה עלי ותתרפק עלי,
וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:
"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואותר לבדי, לבדי..."</p> | <p>בית 2 בָּדָד, בָּדָד נשא־רתי, והשכינה אף־היא
כנף ימינה השבורה על־ראשי הרעידה.
ידע לבי את־לבה: חרד חרדה עלי,
על־בנה, על־יחידה.</p> |
| <p>בית 6 וכעין סיום שלי־קינה עתיקה מאד,
וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,
שמעה אזני בבכי החרישית ההיא
ובדמעה ההיא הרותחת –</p> | <p>בית 3 כבר נתגרשה מכל־האזיות, רק־עוד
פנת סתר שוממה וקטנה נשארה –
בית־המדרש – ותתפס בצל, ואהי
עמה יחד בצרה.</p> |

"ואהי / עמה יחד בצרה." (בית 3)

על פי המתואר בשיר, השכינה והדובר הם שותפים ל"צרה".

מהי ה"צרה" המוזכרת בשיר, והאם יש לה פתרון? הסבירו והדגו את דבריכם.

בתשובתכם התבססו על אמצעי אומנותי אחד התורם להבנת משמעות ה"צרה" בשיר.

18. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

ים הדממה פולט סודות / חיים נחמן ביאליק

אומר לבי לי בחשאי:	ים הדממה פולט סודות,
"בני! חלומותיך באו;	וכל העולם כלו שותק;
נפל כוכב מרקיע –	ומאחרי הרהים
האמינה – לא שלך הוא.	שאון הנחל אינו פוסק.
עוד שלך קבוע איתן	שחור הלילה הולך כובש,
ובמשפצתו יזרח שמה;	מרכיב צל על-צל וכופל;
שוא עיניך – הנה שם הוא	דומם אלים המחשכים
קורץ, רומז לך נחמה."	כוכב אחר כוכב נופל.
ובהשתתק כל העולם,	ובהשתתק כל העולם,
אשב אביט אל-כוכבי;	ארגיש: לבי ער ומדבר;
לי אין עולם אלא אחד –	ארגיש: מעין טהור אחד
הוא העולם שבלבבי.	הומה אט שם ומתגבר.

בשיר זה באים לידי ביטוי שני ניגודים: הניגוד בין דממה ושתיקה לרעש וקול והניגוד בין חשכה ולילה לאור וזריחה. הסבירו והדגו את התרומה של ניגודים אלה להבנת עולמו של הדובר בשיר.

19. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

אַמֶּת אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים / אורי צבי גרינברג

רבותיכם למדו: ארץ בכסף נקנית.
קונים את הניר ותוקעים בו מעדר.
ואנכי אומר: אין ארץ בכסף נקנית
ובמעדר גם חופרים וקוברים את המת.

ואנכי אומר: ארץ נכבשת בדם.
ורק הנכבשת בדם, מקדשת לעם
קדשת הדם.

ורק ההולך אחרי התותח בשדה,
זוכה כן ללכת אחרי מחרשתו הטובה
על זה השדה שונכבש.

ורק זה השדה, נותן לחם מזין ומבריא,
והפית הקם על תלו הוא מבצר ומקדש,
כי בזה השדה דם-כבוד.

רבותיכם למדו: המשיח יבוא בדורות הבאים
ויהודה תקום בלי אש ובלי דם.
היא תקום עם כל עץ, עם כל בית נוסף.
ואנכי אומר: אם דורכם יפגר
ולא ידחק בידיו ודפקיו את הקץ
ובאש לא יבוא עם מגן של דוד
ובדם לא תבאנה ארכבות סוסיו -
לא יבוא המשיח בדור גם רחוק.
לא תקום יהודה.

בשיר מתואר ניגוד אידאולוגי בין שתי תפיסות.

הסבירו והדגימו כיצד ניגוד זה בא לידי ביטוי בשיר. בססו את תשובתכם על שלוש תמונות מן השיר.

והייתם למס חי לכל שליט נכרי.
ביתכם יהי קש לגזו של כל זד.
ועצכם יפרת עם פריו הפשל.
וכרסכם תבקע על פרשה ביד צר.
ושויו של בחור כשויו של תינוק
לחרבו של אויב - -
ורק פטפוטכם ישאר - שלכם...
ועדות קלונכם - בבית עקד ספרים.
וקללת עד בחתונת הפרצוף.

רבותיכם למדו: יש אמת אחת לאמות:
דם תחת דם - ולא היא אמת יהודים.
ואנכי אומר: אמת אחת ולא שנים.
כשמש אחת וכשם שאין שתי ירושלים.
כתובה בתורת הכבוש של משה ויהושע
ועד לאחרון מלכי ולביאי הפצוע,
אמת, ששני גליות ובוגדים אכלוה.

וזה יהי יום ומנחל מצרים עד פרת
ומים עד מעבר מואב יעלו בחורי
וקראו את אויבי ומשנאי אל הקרב האחרון.

20. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

ירֶשָׁה / חיים גורי

הָאֵיל בָּא אַחֲרָיו.
וְלֹא יָדַע אֲבָרְהָם כִּי הוּא
מְשִׁיב לְשֹׁאֲלֵת הַיָּלֵד,
רֹאשִׁית־אוֹנוֹ בְּעֵת יוֹמוֹ עָרֵב.

נָשָׂא רֹאשׁוֹ הַשָּׁב.
בְּרֹאוֹתוֹ כִּי לֹא חָלַם חֲלוֹם
וְהַמְלָאךְ נָצַב –
נִשְׁרָה הַמֶּאֱכָלֶת מִיָּדוֹ.

הַיָּלֵד שָׁהַתָּר מֵאֲסוּרָיו
רָאָה אֶת גֵּב אָבִיו.

יִצְחָק, כְּמִסְפָּר, לֹא הֶעֱלָה קֶרֶבָּו.
הוּא חִי יָמִים רַבִּים,
רָאָה בְּטוֹב, עַד אוֹר עֵינָיו כָּהָה.

אָבֵל אֶת הַשָּׁעָה הֵהִיא הוֹרִישׁ לְצִאֲצָאִיו.
הֵם נוֹלָדִים
וּמֵאֲכָלֶת בְּלִבָּם.

מהו ההבדל בין סיפור העקדה המתואר בשיר זה ובין סיפור העקדה המקראי?
הסבירו והדגו את המשמעות של הבדל זה.

21. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

מזמור / אדמיאל קוסמן

אָמֵן, שְׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ קִטְנֻטִּים כְּאַלֶּה. קִטְנֻטִּים
מָאָד, בְּבִקְשָׁה, מִתַּחַת לְגִלְקִסְיוֹת הַגְּדוֹלוֹת שְׁלָךְ.
אָמֵן, שְׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ קִטְנֻטִּים מָאָד, בְּגִדְל זֶרֶת, מִתַּחַת
לְגִלְקִסְיוֹת, לְשִׁמְשׁוֹת, וְלִשְׁבִּילִים שֶׁל הַחֶלֶב, הַמֵּיִם, וְהָאוֹר הָעֵז שְׁלָךְ.

אָמֵן, שְׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ בְּמִדָּה אַחֶרֶת, קִטְנֻטִּים כְּאַלֶּה, לֹא נֶאֱמַר, לֹא מְבִינִים
וְלֹא רוֹאִים בְּכָלֵל מָה יֵשׁ לָךְ מָה אֵין. מָה אֶכְפֹּת לָךְ? תַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ
פְּצֻנִּים, בְּגִדְל זֶרֶת, וְנִהְלֵלְךָ עַל כָּךְ, אָמֵן.

מהו הניגוד שבא לידי ביטוי בשיר?

הסבירו את התרומה של ניגוד זה ושל השימוש בפנייה ישירה ובלשון יום-יומית לעיצוב מערכת היחסים בין הדובר ובין הנמען.
הדגימו את דבריכם.

22. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

תביא איזה חדוש / אלחנן ניר

בְּחַיִּיךָ, תְּבִיא אֵיזָה חֲדוּשׁ.
מִשֶּׁהוּ זָנִיחַ, לֹא אֶגְרוּסֶּע גְּלִיק,
לֹא קוֹלוֹת וּבְרָקִים אוֹ אֵיזָה בִּיגְדִיל
אֲבָל בְּחַיִּיךָ, שְׁחָרָר לָנוּ כָּבֵר מִשֶּׁהוּ.
תֵּן מִשֶּׁהוּ מִינּוּרִי, נְטוּל חֲשִׁיבוֹת,
בְּלִי מַלִּים וְהַקְדָּמוֹת וְהַתְנַצְּלוֹת,
כִּי בְּאַמָּת לֹא חָשׁוּב מָה
וְלֹא נָעִים לְבַקֵּשׁ.
אֲבָל הַפֶּעַם בְּנוֹד לְכָל הַכָּלִים:
שְׁחָרָר לָנוּ מִשֶּׁהוּ.
רְאֵה אוֹתָנוּ
לֹא צְדִיקִים וְלֹא חֲסִידִים וְלֹא גְּאֻלָּה לְמַעַן שְׁמֶךָ,
רְאֵה כִּי צִד אָנוּ דְּשִׁים בְּעַרְפֶּל
רְצִים אַחֵר הַהֶבֶל וּמִזְקִינִים מִבְּלִי מִשִּׁים,
אֲזִ אִם אֵין פְּנִיךָ הוֹלָכִים
לְפָחוֹת תְּבָרִיחַ סְעָרָה קְטָנָה מַעֲבָר לְגָבוֹל,
תִּחְבֵּיא בְּתָא הַמְטָעַן
שֶׁבֶר רַעְבוֹן לְמַמְשָׁלֶת הַלֵּילָה הַכְּבוֹיָה שְׁלָנוּ.
אֲנִי נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא נִדְקָדֵק וְלֹא נִתְפַּלְפֵּל
(אֲפֹלוּ לֹא אֵיפָה הָיִיתָ בְּשׁוֹאָה),
נִשְׁמַח עַל כָּל פְּרוּר וְגִדַּע שֶׁהוֹרְדָתָ חֲדוּשׁ
אֶל חַיֵּינוּ הַיְבָשִׁים, הַמְסוּרִים בִּידֶיךָ

מהי הבקשה של הדובר בשיר?

הסבירו והדגִּימו את התרומה של שני ארמזים מן השיר ושל הסגנון הלשוני בשיר להבנת הבקשה של הדובר.

שיר שלא נלמד

23. לפניכם שיר ללא שם מאת חדווה הרכבי*. קראו אותו, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

- בית 1
אֲנִי רוֹצֶה לְהוֹדוֹת לָךְ שֶׁהִבְחַנְתְּ בִּי בְּדַרְכְּךָ,
שֶׁשָׁמַתְּ לִב אֵלַי,
שֶׁהִבְטַתְּ לְכוּוֹן שְׁלִי,
שֶׁקָרָאת לִי בְּשִׁמִּי
- בית 2
אִם תִּזְדַּמְנִי שׁוּב
בְּאַחַת הַסְמָטוֹת,
בֵּין הָעֵשָׂבִים הַגְבוּהִים, מְאַחֲרִי
הַמְחֻסָּנִים הָהֵם,
בְּמָקוֹם הַבוֹכָה הַהוּא
- הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא אֶכְפֹּת לְאַף אֶחָד מֵאַף אֶחָד -
מְנַחַת שָׁם כָּבֵד לֹא מַעֲט,
עִם שְׁעָרוֹת חֲצִי לְבָנוֹת,
אֲדָמָה כְּמוֹ אֵשׁ מִהֶכְפּוֹר שֶׁל הַחֹרֶף
- בית 3
אֵל תַּעֲבֹרֵי עַל פָּנַי,
בְּדָקִי אִם יֵשׁ עוֹד נְשִׁימָה בְּתַנּוּעוֹתַי

"הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא אֶכְפֹּת לְאַף אֶחָד מֵאַף אֶחָד" (בית 2)

למרות תיאור זה של "המקום" יש בשיר גם חסד.

א. על פי הבית השני בשיר, כיצד מתואר "המקום", ומה אפשר ללמוד מן התיאור הזה על המצב הרגשי של הדוברת?

הסבירו והדגימו את דבריכם. (20 נקודות)

ב. תארו את החסד בשיר, והסבירו את חשיבותו בעבור הדוברת. (10 נקודות)

* חדווה הרכבי (1941–2025) – משוררת וציירת ישראלית, זכתה בפרסים רבים ובהם פעמיים בפרס היצירה לסופרים עבריים (1982, 1992)

ופרס אקו"ם על מפעל חיים בתחום הספרות (2017). מספריה: עדי (1981); האחר (1993); מיגו (2018).

השיר הוא מתוך ספרה האחרון הלית הלית (2025), הוצאת הקיבוץ המאוחד.